ĢENERĀLADVOKĀTA JANA MAZAKA [*JÁN MAZÁK*] SECINĀJUMI,

sniegti 2008. gada 10. jūlijā [1]

I — Ievads

1. Ar 2007. gada 16. marta rīkojumu, kas ir Tiesā saņemts 2007. gada 22. martā, *Centrale Raad van Beroep* (Augstākās instances administratīvo lietu tiesa, Nīderlande) saskaņā ar EKL 234. pantu ir nosūtījusi vairākus prejudiciālus jautājumus par Kopienas tiesību aktu interpretāciju saistībā ar darba ņēmēju brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesībām un Līguma normām par Eiropas Savienības pilsonību kopā ar EKL 12. pantu.

2. Šis lūgums tika iesniegts tiesvedībā, kuru uzsāka Fērštere [*Förster*], Vācijas pilsone, kura pārcēlās uz Nīderlandi, lai turpinātu augstāko izglītību, un kura tur sākotnēji veica algotu darbu studiju laikā, pret *Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep* (turpmāk tekstā — "*IBG*"), administratīvo iestādi, kuras pienākums ir īstenot Nīderlandes tiesību aktus saistībā ar studiju finansējumu. Fērštere apstrīd *IBG* atteikumu piešķirt viņai finansiālu atbalstu mācību un uzturēšanās izmaksu segšanai (turpmāk tekstā — "studiju finansējums") par laika posmu, kurā viņa vairs nebija ekonomiski aktīva, pamatojoties uz to, ka viņai netika saglabāts Kopienas darba ņēmēja statuss, nedz arī viņa izpildīja *IBG* piemēroto nosacījumu par likumīgu pastāvīgu uzturēšanos Nīderlandē vismaz piecu nepārtrauktu gadu garumā.

3. Tādējādi šī lieta būtībā rada divus jautājumus. Pirmais ir jautājums par to, vai (migrējošs) students tādā situācijā kā Fērštere var atsaukties uz Kopienu darba ņēmēja tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi, lai lūgtu studiju finansējumu, neskatoties uz to, ka minētajā laikā viņa bija beigusi iepriekšējo profesionālo darbību un tādējādi nebija ekonomiski aktīva.

4. Otrkārt, iesniedzējtiesa būtībā vēlas pārliecināties, vai tāda studente kā Fērštere kā Eiropas Savienības pilsone katrā ziņā var

1 — Oriģinālvaloda — angļu.

atsaukties uz vienlīdzīgas attieksmes principu, kas ir noteikts EKL 12. panta pirmajā daļā, lai saņemtu studiju finansējumu, un it īpaši vai un kādos apstākļos pieteikšanās iespēju šādam finansējums var ierobežot ar nosacījumu, ka attiecīgajam studentam ir jāuzturas uzņēmējā dalībvalstī likumīgi piecus gadus pirms pieteikšanās finansiālam atbalstam.

5. Tiesai tiek lūgts paskaidrot judikatūru spriedumā lietā *Bidar* un it īpaši vērtējumu, ka ir leģitīmi, ka dalībvalsts piešķir finansiālo atbalstu tikai tiem studentiem, kas "ir pierādījuši zināmu integrācijas pakāpi minētās valsts sabiedrībā" [2].

II — Atbilstošās tiesību normas

A — *Kopienu tiesības*

6. Padomes 1968. gada 15. oktobra Regulas (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā [3] 7. pantā ir noteikts:

"1. Darba ņēmējam, kas ir dalībvalsts pilsonis, citā dalībvalstī pilsonības dēļ nedrīkst piemērot citādus darba un nodarbinātības nosacījumus kā minētās valsts darba ņēmējiem, īpaši attiecībā uz atalgojumu, atlaišanu un bezdarba gadījumā — atjaunošanu darbā vai atkārtotu pieņemšanu darbā.

2. Šāds darba ņēmējs bauda tādas pašas sociālās un nodokļu priekšrocības kā attiecīgās valsts darba ņēmēji."

7. Padomes 1993. gada 29. oktobra Direktīvas 93/96/EEK par studentu uzturēšanās tiesībām [4] 1. pantā ir noteikts:

"Lai paredzētu nosacījumus, kas ļautu efektīvāk īstenot uzturēšanās tiesības, un lai

2 — 2005. gada 15. marta spriedums lietā C-209/03 *Bidar* (Krājums, I-2119. lpp., 57. punkts).

3 — OV L 257, 12. lpp.

4 — OV L 317, 59. lpp.

nediskriminējošā veidā garantētu arodmācību pieejamību dalībvalstu pilsoņiem, kas uzņemti arodmācību kursos kādā citā dalībvalstī, dalībvalstis atzīst visu to studentu uzturēšanās tiesības, kas ir kādas dalībvalsts pilsoņi un kam minētās tiesības nepienākas saskaņā ar citiem Kopienas tiesību aktiem, kā arī tādu studentu laulātajiem un viņu apgādājamiem bērniem, ja students attiecīgajai valsts iestādei, vai nu iesniedzot deklarāciju, vai citā vismaz līdzvērtīgā veidā pēc viņa ieskatiem, pierāda, ka viņam ir pietiekami uzturlīdzekļi, lai viņš dzīvesvietas laikā neapgrūtinātu uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmu, ar noteikumu, ka students ir uzņemts atzītā izglītības iestādē, kur viņa galvenais mērķis ir piedalīties arodmācību kursā, un ka uzņēmējā dalībvalstī viņam ir veselības apdrošināšana pret visiem apdraudējumiem."

8. Direktīvas 93/96 3. pantā ir noteikts:

"Šī direktīva neļauj pretendēt uz iztikas stipendiju uzņēmējā dalībvalstī studentiem, kuriem piešķirtas uzturēšanās tiesības."

9. Komisijas 1970. gada 29. jūnija Regulas (EEK) Nr. 1251/70 par darba ņēmēju tiesībām palikt kādā dalībvalstī pēc tam, kad darba attiecības šajā valstī beigušās [5], 2. pantā ir noteikts:

"1. Tiesības pastāvīgi palikt kādā dalībvalstī ir:

a) darba ņēmējam, kas, pārtraucot darba attiecības, ir sasniedzis vecumu, kurš noteikts šīs dalībvalsts likumā par vecuma pensiju, un kas šajā valstī ir nodarbināts vismaz pēdējos divpadsmit mēnešus, un ir tur nepārtraukti dzīvojis vairāk nekā trīs gadus; [..]."

10. Saskaņā ar šīs regulas 7. pantu "tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi, ko nosaka Padomes Regula (EEK) Nr. 1612/68, attiecas arī uz personām, uz kurām attiecas šī regula".

5 — OV L 142, 24. lpp.

11. Regula Nr. 1612/68 tika grozīta un Direktīva 93/96 atcelta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvu 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā [6], kuru dalībvalstīm saskaņā ar tās 40. pantu bija jātransponē līdz 2006. gada 30. aprīlim.

12. Direktīvas 2004/38 16. panta 1. punktā ir noteikts:

"Savienības pilsoņiem, kas likumīgi un nepārtraukti ir uzturējušies uzņēmējā dalībvalstī piecus gadus, ir tiesības pastāvīgi uzturēties šajā valstī. [..]"

13. Direktīvas 2004/38 24. pantā ar nosaukumu "Vienlīdzīga attieksme" ir noteikts:

"1. Ievērojot īpašus noteikumus, kas skaidri paredzēti Līgumā un sekundārajos tiesību aktos, pret visiem Savienības pilsoņiem, kas, pamatojoties uz šo direktīvu, uzturas uzņēmējā dalībvalstī, ir attieksme, kas līdzvērtīga tai, kāda ir pret minētās dalībvalsts pilsoņiem atbilstīgi Līguma darbības jomai. Priekšrocības, ko sniedz šīs tiesības, attiecina arī uz ģimenes locekļiem, kas nav nevienas dalībvalsts pilsoņi un kam ir uzturēšanās vai pastāvīgas uzturēšanās tiesības.

2. Atkāpjoties no 1. punkta noteikumiem, uzņēmējai dalībvalstij nav pienākuma piešķirt tiesības uz sociālo palīdzību pirmo trīs uzturēšanās mēnešu laikā vai vajadzības gadījumā ilgākā laikā posmā, kas noteikts 14. panta 4. punkta b) apakšpunktā, kā arī tai nav pienākuma pirms pastāvīgas uzturēšanās tiesību iegūšanas piešķirt līdzekļus mācībām, tostarp arodapmācībai, ja šie līdzekļi ir stipendijas vai studiju kredīti personām, kas nav darba ņēmēji, pašnodarbinātas personas, personas, kas saglabā šādu statusu, un to ģimenes locekļi."

B — *Atbilstošās valsts tiesības*

14. Normas, kas reglamentē studiju finansēšanu, ir noteiktas Likumā par studiju finansēšanu (*Wet studiefinanciering*,

6 — OV L 158, 77. lpp., ar grozījumiem — OV 2004, L 229, 35. lpp.

turpmāk tekstā — "*WSF 2000*"). Viens no nosacījumiem attiecas uz studenta pilsonību. Šo aspektu reglamentē *WSF 2000* 2.2. pants, kurš laikā no 2000. gada 1. septembra līdz 2003. gada 21. novembrim bija šādā redakcijā:

"Studiju finansējumu var piešķirt:

a) studentiem ar Nīderlandes pilsonību;

b) studentiem bez Nīderlandes pilsonības, kas uzturas Nīderlandē un pret kuriem jāattiecas kā pret Nīderlandes pilsoņiem viņu studiju finansējuma jautājumā saskaņā ar līgumu vai starptautisko publisko tiesību organizācijas lēmumu, vai

c) studentiem bez Nīderlandes pilsonības, kas uzturas Nīderlandē un pieder personu grupai, pret kuriem ar administratīvu rīkojumu ir noteikta tāda pati attieksme kā pret Nīderlandes pilsoņiem studiju finansējuma jautājumā."

15. 2.2. panta 2. punkts, kas tika pievienots un stājās spēkā ar 2003. gada 21. novembri, ir izteikts šādi:

"Atkāpjoties no 2.2. panta 1. punkta b) apakšpunkta, nosacījums, ka studentam ir jābūt Nīderlandes iedzīvotājam, neattiecas uz studentu, kuram šo nosacījumu nevar piemērot Līguma dēļ vai starptautisko publisko tiesību organizācijas lēmuma dēļ. Ar administratīvu rīkojumu vai saskaņā ar to var noteikt normas pienācīgai šī punkta izpildei."

16. 2005. gada 4. martā *IBG*, administratīvā iestāde, kas ir atbildīga par *WSF 2000* ieviešanu, izdeva Politikas normas par migrējošo darba ņēmēju uzraudzību (*Beleidsregel controlebeleid migrerend werknemerschap*) [7]. Tās stājās spēkā 2005. gada 23. martā un attiecās uz studiju finansējuma periodu uzraudzību sākot no 2003. gada. Tās pieprasa, lai *IBG* balstītos uz pieņēmumu, ka jebkurš students, kas vidēji ir strādājis 32 vai vairāk

7 — *AG/OCW/MT-05.11.*

stundas mēnesī aplūkojamā periodā, automātiski būtu Kopienas darba ņēmējs. Tomēr, ja students neizpilda šo 32 stundu kritēriju, *IBG* veic lietas konkrēto apstākļu detalizētāku izmeklēšanu.

17. Pēc Tiesas sprieduma lietā *Bidar* [8] *IBG* 2005. gada 9. maijā pieņēma Politikas normas par studiju finansējuma pieteikumu pielāgošanu studentiem no ES, EEZ un Šveices (*Beleidsregel aanpassing aanvraag studiefinanciering voor studenten uit EU, EER of Zwitserland*, turpmāk tekstā — "2005. gada 9. maija *Beleidsregel*") [9], kuras saskaņā ar to 5. pantu stājās spēkā to publicēšanas brīdī ar atpakaļejošu iedarbību no 2005. gada 15. marta.

18. 2005. gada 9. maija *Beleidsregel* 2. panta 1. un 2. punktā noteikts:

"1. Studentam, kurš ir Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonis vai citas valsts, kas ir 1992. gada 2. maija Eiropas Ekonomiskās Zonas Līguma līgumslēdzēja puse, vai Šveices pilsonis, pēc viņa pieteikuma var piešķirt studiju finansējumu saskaņā ar *WSF 2000* [..], ja pirms pieteikuma iesniegšanas tas nepārtraukti vismaz piecus gadus ir likumīgi uzturējies Nīderlandē. Citi *WSF 2000* noteikumi [..] jāpiemēro bez kvalifikācijas.

2. Uzturēšanās nosacījums, kas ir noteikts pirmajā punktā, ir izpildīts, ja students ir bijis reģistrēts pašvaldības personu reģistra datu bāzē (*GBA*) attiecīgajā laika posmā."

19. No 2006. gada 11. oktobra šo jomu reglamentē tiesību akti un 2005. gada 9. maija *Beleidsregel* ir atcelts.

III — Faktiskie apstākļi, process un uzdotie jautājumi

20. Atbilstoši rīkojumam par prejudiciālu jautājumu uzdošanu un tiesas sēdē sniegtajai informācijai lietas faktiskie apstākļi ir šādi.

8 — Iepriekš minēts 2. zemsvītras piezīmē.
9 — *AGOCenW/MT/05.*

21. Žaklīna Fērštere [*Jacqueline Förster*], Vācijas pilsone, ir dzimusi 1979. gada 18. jūnijā un uzaugusi Grēvenbroihā [*Grevenbroich*], Vācijā, kas atrodas 49 kilometrus no Nīderlandes un Vācijas robežas.

22. 2000. gada 5. martā Fērštere iekārtojās uz dzīvi Nīderlandē, kur viņa uzreiz reģistrējās pamatskolas skolotāju kursā un 2000. gada 1. septembrī — pedagoģijas kursā, pēc kura pabeigšanas Amsterdamas Augstskolā [*Hogeschool van Amsterdam*] viņai tiks piešķirts bakalaura grāds.

23. No 2000. gada 16. marta viņa ar darbā iekārtošanas aģentūras starpniecību strādāja arī dažādos darbos telefonu zvanu centros [*call centres*].

24. No 2002. gada oktobra līdz 2003. gada jūnijam viņa apguva pilna laika apmaksātu praktisko apmācību Nīderlandes vidusskolā skolniekiem ar uzvedības problēmām un/vai psihiskiem traucējumiem.

25. Pēc šīs praktiskās apmācības pabeigšanas viņa vairs neveica apmaksātu darbu 2003. gadā. No 2004. gada jūlija viņa atkal bija nodarbināta Nīderlandē.

26. Saskaņā ar rīkojumu par prejudiciālu jautājumu uzdošanu Fērštere vienmēr likumīgi uzturējusies Nīderlandē.

27. No 2000. gada septembra *IBG* piešķīra Fēršterei studiju finansējumu. Šī stipendija tika periodiski pagarināta, vienmēr pieņemot, ka nākamajā periodā Fērštere atbilstoši EKL 39. pantam tiktu uzskatīta par darba ņēmēju, pret kuru atbilstoši Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punktam studiju finansējuma jautājumā ir jāattiecas tāpat kā pret studentiem ar Nīderlandes pilsonību.

28. Viņas tiesības uz studiju finansējumu beidzās 2004. gada 1. septembrī, kad viņa veiksmīgi nokārtoja gala pārbaudījumu pedagoģijas kursā un saņēma diplomu par bakalaura grādu.

29. Sākotnēji Fēršterei bija piešķirts arī studiju finansējums 2003. gada otrajai pusei. Tomēr pēc pārbaudes *IBG* ar 2005. gada 3. marta lēmumu nolēma, ka Fērštere nav bijusi algotā darbā no 2003. gada jūlija un viņu vairs nevar uzskatīt par Kopienu darba

ņēmēju. Tādēļ viņai tika noteikts atmaksāt studiju finansējumu par 2003. gada otro pusi, pieskaitot summu par sabiedriskā transporta biļetēm, kas attiecās uz laika posmu, kuru apmaksāja *IBG*.

30. Fērštere pārsūdzēja šo lēmumu *Rechtbank Alkmaar* (Alkmāras tiesa), norādot, ka viņa ir veikusi tik daudz stundu apmaksāta darba 2003. gada pirmajā pusē, ka viņu būtu jāuzskata par Kopienu darba ņēmēju arī attiecībā uz 2003. gada otro pusi. Pakārtoti viņa norādīja, ka, būdama Eiropas Savienības pilsone, kas ir pilnībā integrējusies nīderlandiešu sabiedrībā, viņa varēja pieteikties uz studiju finansējumu šim periodam saskaņā ar Tiesas spriedumu lietā *Bidar* [10].

31. *IBG* nepiekrita, ka Fēršteri varētu uzskatīt par Kopienu darba ņēmēju 2003. gada otrajā pusē, un uzskatīja, ka tās lēmums bija atbilstošs Kopienu tiesībām, kā tās ir interpretētas Tiesas spriedumā lietā *Bidar*. Tā uzskatīja, ka studenti Fēršteres situācijā, kuriem tiesības nerodas saskaņā ar īpašiem noteikumiem, kas aizliedz diskrimināciju, var pieteikties uz studiju finansējumu tikai ar nosacījumu, ka tie ir likumīgi uzturējušies Nīderlandē vismaz piecus gadus, kas 2003. gadā vēl nebija Fēršteres gadījums.

32. 2005. gada 12. septembra spriedumā *Rechtbank Alkmaar* noraidīja prasību. Tā uzskatīja, pirmkārt, ka 2003. gada otrajā pusē Fērštere neveica nekādu reālu vai faktisku darbu un tādēļ nav uzskatāma par Kopienu darba ņēmēju, un, otrkārt, ka viņa nevar pamatoties uz Tiesas spriedumu lietā *Bidar*, jo viņa nekādā veidā nebija integrēta Nīderlandes sabiedrībā pirms savām studijām.

33. Pamata process *Centrale Raad van Beroep* (Augstākās instances administratīvo lietu tiesa) attiecas uz Fēršteres iesniegto apelācijas sūdzību par šo spriedumu. Viņa būtībā apgalvo, ka faktisko apstākļu iestāšanās laikā viņa jau bija tik labi integrējusies Nīderlandes sabiedrībā, ka viņa atbilstoši Kopienu tiesībām varēja saņemt studiju finansējumu 2003. gada otrajai pusei un, pakārtoti, ka viņu ir jāuzskata par Kopienu darba ņēmēju visā 2003. gada laikā. Savukārt *IBG* nemainīja savu viedokli.

10 — Iepriekš minēts 2. zemsvītras piezīmē.

34. Atsaucoties it īpaši uz Tiesas spriedumiem lietās *Ninni-Orasche* [11] un *Fahmi* un *Amado* [12], iesniedzējtiesa pagaidām piekrīt *IBG* viedoklim, ka nevar uzskatīt, ka Fēršterei ir saglabājies Kopienu darba ņēmēja statuss 2003. gada otrajā pusē, jo viņa neuzsāka studijas uzreiz pēc savas profesionālās darbības Nīderlandē un nepastāvēja jautājums par piespiedu bezdarbu, kas varētu būt pamatā viņas uzskatam, ka viņa bija spiesta veikt praktisko apmācību.

35. Tomēr tā norāda, ka Fērštere var iegūt tiesības uz studiju finansējumu no tiesību aktiem par agrākajiem darba ņēmējiem vai normām par Eiropas Savienības pilsonību kopā ar diskriminācijas aizliegumu pilsonības dēļ, kas ir noteikts EKL 12. pantā.

36. Tas rada vairākus jautājumus. Pirmkārt, iesniedzējtiesai nav skaidra Regulas Nr. 1251/70 piemērošanas joma, it īpaši, vai tās 7. pants attiecas uz studentiem, kas ieceļoja Nīderlandē galvenokārt studiju nolūkā un sākotnēji strādāja kā darba ņēmēji ierobežotu laiku, vienlaikus turpinot studijas, bet kas ir beiguši darba tiesiskās attiecības.

37. Otrkārt, iesniedzējtiesa norāda, ka pamata procesa laikā radās vairāki neatbildēti jautājumi par Eiropas Savienības pilsonības un EKL 12. panta interpretāciju, to skaitā jautājums, vai, ņemot vērā Tiesas spriedumu lietā *Bidar* [13], Direktīva 93/96 aizliedz studentam Fēršteres situācijā, kas ieradās Nīderlandē galvenokārt studiju nolūkā, balstīties uz EKL 12. pantu, lai saņemtu studiju finansējumu.

38. Turklāt iesniedzējtiesa jautā, kādus secinājumus ir jāizdara no Tiesas spriedumiem lietās *Bidar* [14] un *Trojani* [15] attiecībā uz piecu gadu uzturēšanās prasību, kas tiek pieprasīta 2005. gada 9. maija *Beleidsregel* un kā to piemēro *IBG*.

11 — Tiesas 2003. gada 6. novembra spriedums lietā C-413/01 *Ninni-Orasche* (*Recueil*, I-13187. lpp.).

12 — Tiesas 2001. gada 20. marta spriedums lietā C-33/99 *Fahmi* un *Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado* (*Recueil*, I-2415. lpp.).

13 — Iepriekš minēts 2. zemsvītras piezīmē.

14 — Iepriekš minēts 2. zemsvītras piezīmē.

15 — Tiesas 2004. gada 7. septembra spriedums lietā C-456/02 *Trojani* (Krājums, I-7573. lpp.).

39. It īpaši tā vēlas uzzināt, pirmkārt, vai studiju finansējuma jautājumos Eiropas Savienības pilsoņi vispār var balstīties uz EKL 12. panta pirmo daļu, pirms tie ir likumīgi uzturējušies uzņēmējā dalībvalstī konkrētu laika posmu vai ja tiem ir uzturēšanās atļauja.

40. Otrkārt, tā jautā, vai uzturēšanās prasība, kas ir noteikta valsts tiesībās, ir saderīga ar EKL 12. pantu, ja tā ir vajadzīga tikai citu dalībvalstu pilsoņiem.

41. Treškārt, ja šādu prasību principā var pamatot, rodas jautājums, vai piecu gadu uzturēšanās prasība, kā to piemēro *IBG*, ir atbilstoša šim pantam. Šajā sakarā iesniedzējtiesa piemin, ka tas, ka šis laika posms ir atvasināts no Direktīvas 2004/38, nozīmē, ka tas ir likumīgs. Ja tas tā ir, tā jautā, cik lielā mērā to var attiecināt individuālos gadījumos bez kvalifikācijas, ja citas pazīmes norāda par nozīmīgu integrācijas pakāpi Nīderlandes sabiedrībā, piemēram, īpašo izvēli studēt vai dzīvot kopā ar Nīderlandes pilsoni.

42. Visbeidzot, rīkojumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu ir norādīts, ka lēmums, pamatojoties uz 2005. gada 9. maija *Beleidsregel*, atteikt Fēršterei studiju finansējumu par 2003. gada otro pusi tāpēc, ka viņa nav likumīgi uzturējusies Nīderlandē vismaz piecu nepārtrauktu gadu garumā, ir pamatots ar Tiesas sprieduma lietā *Bidar* interpretāciju un tādējādi ar kritēriju, kurš nevarēja būt zināms konkrētajā laikā un kurš var būt pretrunā Tiesas spriedumam lietā *Collins* [16], ka uzturēšanās nosacījums ir jāpamato ar skaidru iepriekš zināmu kritēriju. Tomēr iesniedzējtiesa uzsver, ka nepastāv jautājums par patvaļu un ka, tā kā tas attiecas uz laika posmu pagātnē, netiek aplūkota ieinteresētās personas tiesiskā drošība. Turklāt tā norāda, ka *IBG* publicēja 2005. gada 9. maija *Beleidsregel* īsi pēc Tiesas sprieduma lietā *Bidar*.

43. Šajos apstākļos *Centrale Raad van Beroep* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

"1. Vai Regulas (EEK) Nr. 1251/70 7. pants attiecas arī uz studentiem, kuri Nīderlandē ir ieradušies galvenokārt studiju dēļ un sākotnēji ierobežotā apjomā papildus savām studijām ir strādājuši algotu darbu, bet pašlaik ir pārtraukuši šo darbību?

16 — Tiesas 2004. gada 23. marta spriedums lietā C-138/02 *Collins* (*Recueil*, I-2703. lpp.).

2. Vai Direktīva 93/96 iestājas pret to, ka pirmajā jautājumā minētie studenti var atsaukties uz EKL 12. pantu, lai pieprasītu pilnu studiju finansējumu?

3. a) Vai noteikums, ka ekonomiski neaktīvie Eiropas Savienības pilsoņi uz EKL 12. pantu var atsaukties tikai tad, ja viņi noteiktu laiku likumīgi ir uzturējušies uzņēmējā valstī vai viņiem ir bijusi uzturēšanās atļauja, ir spēkā arī attiecībā uz studentiem piešķirto pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai?

b) Apstiprinošas atbildes gadījumā, vai ir pieļaujams, ka šajā periodā prasība par noteiktu uzturēšanās ilgumu tiek attiecināta tikai uz personām, kurām ir citas dalībvalsts, nevis uzņēmējas valsts pilsonība?

c) Apstiprinošas atbildes gadījumā, vai prasība par piecu gadu uzturēšanās laika posmu ir saderīga ar EKL 12. pantu?

d) Noliedzošas atbildes gadījumā, kādu uzturēšanās ilgumu var pieprasīt?

4. Vai atsevišķos gadījumos pietiek ar īsāku likumīgas uzturēšanās laika posmu, ja citi apstākļi, nevis uzturēšanās ilgums, liecina par nozīmīgu integrācijas pakāpi uzņēmējas valsts sabiedrībā?

5. Ja personām atbilstoši tādam Eiropas Kopienu Tiesas spriedumam, kuram ir atpakaļejoša iedarbība, no EKL 12. panta izriet plašākas tiesības, nekā iepriekš pieņemts, vai var attiecībā uz šīm personām paredzēt ar šīm tiesībām saistītus pamatotus nosacījumus saistībā ar periodu pagātnē, ja šie nosacījumi ir publicēti īsi pēc sprieduma pieņemšanas?"

IV — Juridiskā analīze

A — *Ievada apsvērumi*

44. Kā ir acīmredzams no faktisko apstākļu apraksta rīkojumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu, būtiskais jautājums šajā tiesvedībā ir, vai šīs lietas faktiskajos apstākļos Fēršterei saskaņā ar Kopienu tiesībām pienākas vienlī-

dzīga attieksme attiecībā uz studiju finansējuma piešķiršanu izglītībai universitātē.

45. Fēršteres prasība attiecas uz laika posmu, kurā viņa neveica algotu darbu un tādējādi nebija ekonomiski aktīva. Kā tika norādīts iepriekš [17], šis apstāklis ir noteicošais Kopienu tiesībās, kas — it īpaši attiecībā uz sociālo pabalstu saņemšanu — skaidri nošķir ekonomiski aktīvas personas (darba ņēmējus un pašnodarbinātas personas) no ekonomiski neaktīvām personām. Parasti pirmās kategorijas personām ir plašākas tiesības saskaņā ar Kopienu tiesībām nekā otrās kategorijas personām.

46. Tādējādi, piemēram, Tiesas judikatūrā ir nošķirti tādi dalībvalstu pilsoņi kā darba meklētāji, kas vēl nav stājušies darba tiesiskajās attiecībās un kas saņem vienlīdzīgu attieksmi tikai attiecībā uz piekļuvi nodarbinātībai, no tādiem, kas jau ir iesaistīti nodarbinātības tirgū uzņēmējā dalībvalstī un var, pamatojoties uz Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punktu, pieprasīt tādas pašas sociālās un nodokļu priekšrocības kā šīs valsts darba ņēmēji [18].

47. Attiecībā uz migrējošu studentu tiesībām saņemt sociālos pabalstus situācija ir tāda, ka vismaz saskaņā ar Direktīvu 93/96, kā arī pirms piecu gadu nepārtrauktas uzturēšanās izpildes atbilstoši Direktīvai 2004/38 ekonomiski neaktīvs "vienkāršs" migrējošais students principā nav tiesīgs saņemt stipendiju uzturēšanās izmaksu segšanai, ko izmaksā uzņēmēja dalībvalsts. Tomēr students, ko var kvalificēt arī kā darba ņēmēju EKL 39. panta nozīmē, var pamatoties uz Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punktu, kas jebkuras dalībvalsts darba ņēmējiem paredz piešķirt tiesības citā dalībvalstī uz tādu pašu attieksmi, kāda ir pret šīs pašas valsts pilsoņiem attiecībā uz tiesībām uz sociālām priekšrocībām [19].

48. Faktiski uz šī pamata, citiem vārdiem, balstoties uz viņas Kopienu darba ņēmējas statusu, Fēršterei sākotnēji tika piešķirts

17 — Šajā sakarā skat. ģenerāladvokāta Hēlhuda [*Geelhoed*] secinājumus iepriekš 15. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Trojani*, 10. punkts, un 2. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Bidar*, 12. punkts.

18 — Šajā sakarā skat. iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Collins*, 30. punkts, un Tiesas 1987. gada 18. jūnija spriedumu lietā 316/85 *Lebon* (*Recueil*, 2811. lpp., 26. punkts).

19 — Skat. šajā sakarā turpmāk secinājumu 65. un 66. punktu.

studiju finansējums Nīderlandē. Šis finansējums tomēr vēlāk tika atsaukts attiecībā uz 2003. gada otro pusi, jo šajā laika posmā viņa vairs nebija darba tiesiskajās darba attiecībās, kas šajā tiesvedībā netiek apstrīdēts.

49. Šajā sakarā iesniedzējtiesa pareizi atzina, ka saskaņā ar īpašiem Kopienu tiesību aktiem, piemēram, Regulu Nr. 1251/70, un atbilstoši Tiesas spriedumiem lietās *Lair* [20] un *Ninni-Orasche* [21] migrējošiem darba ņēmējiem tiek garantētas konkrētas tiesības attiecībā uz sociālām priekšrocībām, kas ir saistītas ar viņu kā darba ņēmēja statusu pat tad, ja viņi vairs nav darba tiesiskajās attiecībās.

50. Šī tiesa tomēr "pagaidām" piekrīt viedoklim, ka Fēršteri nevar uzskatīt par tādu, kurai ir saglabāts Kopienu darba ņēmējas statuss EKL 39. panta un Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punkta nozīmē. Pirmais jautājums līdz ar to attiecas tikai uz Regulu Nr. 1251/70. Manuprāt, Komisijas ieteikums par pretējo tomēr ir jāņem vērā. Tādēļ sava novērtējuma pirmajā daļā es izskatīšu jautājumu, vai un kādos apstākļos students tādā situācijā, kāda ir šajā gadījumā, var balstīties uz tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz studiju finansējumu saskaņā ar Regulu Nr. 1251/70 vai kā darba ņēmējs, balstoties uz Regulu Nr. 1612/68.

51. Šajā kontekstā jāatgādina, ka tas, ka valsts tiesa ir uzdevusi jautājumu, kurā tiek pieminēti konkrēti Kopienu tiesību noteikumi, neattur Tiesu — neatkarīgi no tā, kā jautājums ir formulēts, — sniegt valsts tiesai visus tos Kopienu tiesību interpretācijas elementus, kas tai var palīdzēt pieņemt spriedumu izskatāmajā lietā [22].

52. Katrā ziņā studentiem, kas nevar balstīties uz īpašām tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi, kādas ir piešķirtas Kopienu darba ņēmējam, Eiropas Savienības pilsonības ieviešana ir

20 — Tiesas 1988. gada 21. jūnija spriedums lietā 39/86 *Lair/Universität Hannover* (*Recueil*, 3161. lpp.).

21 — Iepriekš minēts 11. zemsvītras piezīmē.

22 — Skat., piemēram, Tiesas 1990. gada 12. decembra spriedumu lietā C-241/89 *SARPP/Chambre syndicale des raffineurs et conditionneurs de sucre de France* (*Recueil*, I-4695. lpp., 8. punkts) un iepriekš 15. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Trojani*, 38. punkts.

radījusi citu pieeju, *inter alia*, tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz stipendijām uzturēšanās izmaksu segšanai.

53. Kā Tiesa ir nospriedusi, Eiropas Savienības pilsonība ir paredzēta kā dalībvalstu pilsoņu pamatstatuss un tā dod tiesības tiem, kas atrodas vienādā situācijā, saņemt vienlīdzīgu attieksmi tiesībās neatkarīgi no viņu pilsonības [23]. It īpaši attiecībā uz sociālās palīdzības pabalstiem Tiesa ir īstenojusi šo statusu tādos spriedumos kā *Martínez Sala*, *Trojani* un *Bidar*, nospriežot, ka ekonomiski neaktīvs Eiropas Savienības pilsonis var balstīties uz EKL 12. panta pirmo daļu, ja tas ir likumīgi uzturējies uzņēmējā dalībvalstī konkrētu laika posmu vai ja tam ir uzturēšanās atļauja [24].

54. Tādējādi ir taisnīgi atzīt, ka Eiropas Savienības pilsonības koncepcija, kā to ir attīstījusi Tiesas judikatūra, iezīmē Kopienu tiesību emancipācijas procesu no to ekonomiskās paradigmas. Faktiski tas ir Tiesas apgalvojumā izvirzītais mērķis, ka Eiropas Savienības pilsonībai ir jākļūst par "dalībvalstu pilsoņu pamatstatusu". Tiesības, kas ir izteiktas Kopienu tiesību aktos, it īpaši tiesības netikt nepamatoti diskriminētam, tagad tiek piešķirtas pilsoņiem ne tikai tad, kad tie izmanto savas ekonomiskās brīvības un uzņemas atbilstošu statusu (darba ņēmējs, pakalpojumu sniedzējs u.c.), bet tās rodas tieši no viņu Eiropas Savienības pilsoņa statusa [25].

55. Tādējādi, lai gan tiesības uz sociālajiem pabalstiem sākotnēji bija saistītas ar ekonomiskās darbības veikšanu (it īpaši algotas nodarbinātības formā, kas ir pamatā darba ņēmēja koncepcijai), tagad tās teorētiski ir pieejamas ekonomiski neaktīviem pilsoņiem, pamatojoties uz nediskriminācijas principu. Lai gan agrāk dalībvalstij bija jāuzņemas pilna sociālā atbildība un jānodrošina labklājība tikai tiem, kas jau bija ienākuši tās nodarbinātības tirgū [26] un kas līdz ar to jau sniedza

23 — Skat., piemēram, Tiesas 2002. gada 17. septembra spriedumu lietā C-413/99 *Baumbast* un *R* (*Recueil*, I-7091. lpp., 82. punkts); Tiesas 2001. gada 20. septembra spriedumu lietā C-184/99 *Grzelczyk* (*Recueil*, I-6193. lpp., 31. punkts) un Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-148/02 *Garcia Avello* (*Recueil*, I-11613. lpp., 22. punkts).

24 — Tiesas 1998. gada 12. maija spriedums lietā C-85/96 *Martínez Sala*/*Freistaat Bayern* (*Recueil*, I-2691. lpp., 63. punkts); iepriekš 15. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Trojani*, 43. punkts, un iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Bidar*, 37. punkts.

25 — Skat. arī līdzīgā veidā ģenerāladvokāta Kosmas [*Cosmas*] secinājumus lietā C-378/97 *Wijsenbeek* (1999. gada 21. septembra spriedums, *Recueil*, I-6207. lpp., 84.–86. punkts) un ģenerāladvokāta Pojareša Maduru [*Poiares Maduro*] secinājumus lietā C-72/03 *Carbonati Apuani* (2004. gada 9. septembra spriedums, Krājums, I-8027. lpp., 68. un 69. punkts).

26 — Skat. Tiesas 1988. gada 27. septembra spriedumu lietā 235/87 *Matteucci*/*Communauté française de Belgique* (*Recueil*, 5589. lpp., 16. punkts).

ieguldījumu ekonomikā, tagad tāda finansiāla solidaritāte principā tiek attiecināta uz visiem Eiropas Savienības pilsoņiem, kas likumīgi dzīvo tās teritorijā.

56. Tomēr ir jāatzīmē, ka konkrētie ierobežojumi paliek spēkā. Kā Tiesa norādīja spriedumos lietās *Grzelczyk* un *Bidar*, dalībvalstu pienākums ir parādīt "zināmu finansiālās solidaritātes pakāpi" to sociālās palīdzības sistēmu organizēšanā un piemērošanā, kas, jāpiebilst, ir pretēja neierobežotai solidaritātei [27]. Attiecībā uz atbalstu, kas ietver studentu uzturēšanās izdevumu segšanu, Tiesa piekrita spriedumā lietā *Bidar*, ka dalībvalstīm ir atļauts nodrošināt, ka sociālās palīdzības stipendija nekļūst par bezjēdzīgu slogu un ka šādu palīdzību var piešķirt tikai studentiem, kas ir pierādījuši "zināmu integrācijas pakāpi" [28].

57. Ņemot vērā šos apstākļus un spriedumu lietā *Bidar*, iesniedzējtiesa ar 2., 3. un 4. jautājumu, kurus es apskatīšu kopā sava novērtējuma otrajā daļā, vēlas noskaidrot, vai Fēršteres lietas apstākļos viņa var balstīties uz savām kā Eiropas Savienības pilsones tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi saskaņā ar EKL 12. pantu, lai saņemtu studiju finansējumu par 2003. gada otro pusi. Citiem vārdiem, vai šim pantam atbilst stipendijas studiju finansējumam piešķiršana migrējošiem studentiem, uz kuriem visiem bez izņēmuma attiecas tas, ka viņiem jāizpilda piecu gadu uzturēšanās nosacījums?

58. Kā pareizi norādīja Komisija, EKL 12. pants, kas nosaka vispārējo nediskriminācijas principu pilsonības dēļ, neatkarīgā veidā ir piemērojams tikai situācijās, kuras reglamentē Kopienu tiesības un kurām Līgums nenosaka īpašas nediskriminācijas normas. Tādēļ par šo pantu viedokli ir jāizsaka tikai tad, ja uz pamata tiesvedību neattiecas EKL 39. pants un Regulas Nr. 1612/68 7. pants, kas īpaši īsteno Kopienu darba ņēmēju tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi [29].

59. Visbeidzot, trešajā savas analīzes daļā es izskatīšu piekto jautājumu, kurš attiecas uz Nīderlandes iestāžu izvirzīto papildu prasību attiecībā uz migrējošo studentu tiesībām pieteikties studiju finansējumam iespējamo piemērošanu ar atpakaļejošu datumu.

27 — Skat. iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Grzelczyk*, 44. punkts, un iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Bidar*, 56. punkts.

28 — Iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Bidar*, 56. un 57. punkts; šajā nozīmē skat. arī Tiesas 2007. gada 23. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-11/06 un C-12/06 *Morgan* (Krājums, I-9161. lpp., 43. punkts).

29 — Šajā nozīmē skat. Tiesas 2007. gada 11. janvāra spriedumu lietā C-40/05 *Lyyski* (Krājums, I-99. lpp., 33. un 34. punkts) un Tiesas 2004. gada 29. aprīļa spriedumu lietā C-387/01 *Weigel* (*Recueil*, I-4981. lpp., 57.–59. punkts).

B — *Nediskriminācijas principa piemērošana saskaņā ar noteikumiem par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos*

1) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

60. Šajā tiesvedībā tika iesniegti Nīderlandes, Austrijas, Beļģijas, Zviedrijas, Somijas un Apvienotās Karalistes valdību, kā arī Komisijas un Fērštere rakstveida apsvērumi. Izņemot Austrijas un Somijas valdības, lietas dalībnieki tika pārstāvēti 2008. gada 23. aprīļa tiesas sēdē, kurā bija pārstāvēta arī Dānijas valdība.

61. Komisija uzskata, ka pretēji iesniedzējtiesas ieteiktajam Fēršteri var uzskatīt par Kopienu darba ņēmēju EKL 39. panta un Regulas Nr. 1612/68, kā to Tiesa interpretē it īpaši spriedumos lietās *Lair* [30], *Brown* [31] un *Ninni-Orasche* [32], izpratnē, jo lietas apstākļos viņas praktiskā apmācība lielā mērā turpina viņas studijas. Attiecībā uz 2003. gada otro daļu viņa tātad var balstīties uz Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punktu, lai saņemtu konkrēto studiju finansējumu, kas ir "sociāla priekšrocība" šīs regulas izpratnē.

62. Austrijas, Dānijas, Vācijas, Nīderlandes un Zviedrijas valdības būtība iebilst pret šādu viedokli. Tiesas sēdē Nīderlandes un Vācijas valdības apgalvoja, ka, pēc to domām, iepriekšējā praktiskā apmācība nevar radīt Kopienu darba ņēmēja statusu attiecībā uz laika posmu pēc apmācības beigām. Šajā sakarā šo lietu ir jānošķir no lietām *Lair* [33] un *Ninni-Orasche* [34], saskaņā ar kurām ir jāpastāv nepārtrauktībai starp iepriekšējo darbību darba ņēmēja statusā un vēlāko studiju kursu. Fērštere nekļuva par bezdarbnieci piespiedu kārtā šīs judikatūras nozīmē, jo jau pēc būtības šādai praktiskai apmācībai ir tikai pagaidu raksturs.

63. Attiecībā uz Regulu Nr. 1251/70 Fērštere norāda, ka viņa var balstīties uz šīs regulas 7. pantu, lai lūgtu piešķirt studiju finansējumu par 2003. gada otro pusi.

64. Savukārt visi pārējie lietas dalībnieki, kas ir iesnieguši apsvērumus par šo jautājumu,

30 — Iepriekš minēts 20. zemsvītras piezīmē.
31 — Tiesas 1988. gada 21. jūnija spriedums lietā 197/86 *Brown/Secretary of State for Scotland* (*Recueil*, 3205. lpp.).
32 — Iepriekš minēts 11. zemsvītras piezīmē.
33 — Iepriekš minēts 20. zemsvītras piezīmē.
34 — Iepriekš minēts 11. zemsvītras piezīmē.

būtībā piekrīt, ka saskaņā ar Regulas Nr. 1251/70 1. pantu šī regula vai nu nav piemērojama *rationae personae* vai tai nav nozīmes šajā lietā.

2) Vērtējums

65. Saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punktu darba ņēmējs, kas ir dalībvalsts pilsonis un balstās uz darba ņēmēju pārvietošanās brīvību uzņēmējā dalībvalstī, bauda tādas pašas sociālās un nodokļu priekšrocības kā attiecīgās valsts darba ņēmēji.

66. Tiesa jau ir nospriedusi, ka stipendija uzturēšanās un mācību maksas izdevumu segšanai sakarā ar studijām universitātē, kas ļauj iegūt profesionālo kvalifikāciju, ir sociāla priekšrocība šī panta izpratnē [35]. Nav strīda par to, ka šis studiju finansējums ir šāda priekšrocība [36].

67. Tādējādi personas, kas ir kvalificējamas kā darba ņēmēji EKL 39. panta un Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punkta izpratnē, var balstīties uz savām tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz konkrēto stipendiju studiju finansējumam.

68. Saskaņā ar judikatūru "darba ņēmēja" koncepcijai, kura ir pieminēta šajos noteikumos, ir īpaša Kopienas nozīme un to nedrīkst interpretēt šauri. Jebkura persona, kas veic faktisku un patiesu darbību, izņemot tik nenozīmīgu darbību, kas ir uzskatāma par pilnīgi mazsvarīgu un ar palīgdarbības raksturu, ir jāuzskata par "darba ņēmēju". Atbilstoši šai judikatūrai darba tiesisko attiecību būtiskā īpašība ir tā, ka konkrētā laika periodā persona sniedz pakalpojumu citai personai un šīs pēdējās uzraudzībā, par ko tiek saņemta atlīdzība [37].

69. Ir būtiski atzīmēt, ka šajā lietā gan valsts iestādes, gan iesniedzējtiesa skaidri balstījās uz pieņēmumu, ka laika posmā pirms 2003. gada otrās puses Fērštere bija patiesās

35 — Šajā sakarā skat. iepriekš 26. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Matteucci*, 23., 24. un 28. punkts; iepriekš 31. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Brown*, 25. punkts, un Tiesas 1992. gada 26. februāra spriedumu lietā C-3/90 *Bernini/Minister van Onderwijs en Wetenschappen* (*Recueil*, I-1071. lpp., 23. punkts).

36 — Šajā sakarā skat. it īpaši iepriekš 12. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Fahmi* un *Amado*, 45. punkts.

37 — It īpaši skat. Tiesas 1986. gada 3. jūlija spriedumu lietā 66/85 *Lawrie-Blum/Land Baden-Württemberg* (*Recueil*, 2121. lpp., 16. un 17. punkts); iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Martínez Sala*, 32. punkts, un Tiesas 1999. gada 8. jūnija spriedumu lietā C-337/97 *Meeusen* (*Recueil*, I-3289. lpp., 13. punkts).

darba tiesiskajās attiecībās, kas viņai ļāva pieprasīt migrējoša darba ņēmēja statusu, jo viņa veica dažādus darbus no 2000. gada marta un no 2002. gada oktobra līdz 2003. gada jūnijam — (pilna laika) apmaksātu praktisko apmācību. Attiecīgi Fēršterei tika piešķirts studiju finansējums atbilstoši Regulai Nr. 1612/68 un pamatojoties uz Nīderlandes tiesību normām, kurās tiek pieprasīts veikt vidēji 32 stundas atalgota darba ik mēnesi. Tādējādi nav pamata apšaubīt, ka līdz 2003. gada jūnijam Fērštere izpildīja vajadzīgos noteikumus, lai tiktu klasificēta kā darba ņēmēja, kā to prasa noteikumi par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos, proti, ka viņas profesionālā darbība bija faktiska un patiesa, nevis tikai mazsvarīga un palīgdarbība.

70. Šajā kontekstā ir jāatceras, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru tas, ka profesionāla darbība ir sagatavošanas apmācība vai nepilna laika darbība, pats par sevi neliedz personai, kas veic šo darbību, atzīt darba ņēmēja statusu [38].

71. Taču nav strīda arī par to, ka 2003. gada otrajā pusē Fērštere vairs nebija nodarbināta.

72. Lai gan parasti attiecīgā persona zaudē savu darba ņēmēja statusu, ja darba tiesiskās attiecības ir beigušās, šim statusam, kā es minēju jau iepriekš, tomēr vēlāk var būt konkrētas sekas [39].

73. Tādējādi, pirmkārt, Regulas Nr. 1251/70 7. pants attiecībā uz darba ņēmēju tiesībām palikt dalībvalsts teritorijā pēc viņu nodarbināšanas, uz kuru tieši attiecas pirmais jautājums, piešķir tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi, kas ir noteiktas Regulā Nr. 1612/68, personām, uz kurām "attiecas šīs regulas noteikumi".

74. Tomēr es piekrītu vairākuma lietas dalībnieku, kas ir iesnieguši apsvērumus šajā tiesvedībā, viedoklim, ka Regula Nr. 1251/70 nav piemērojama *ratione personae* personai Fēršteres situācijā. Šīs regulas 1. pantu nevar pamatoti aplūkot nošķirti no 2. panta, kurā ir precizēts, kuram darba ņēmējam ir tiesības pastāvīgi uzturēties dalībvalsts teritorijā. Tie ir darba ņēmēji, kuru darba tiesiskās attiecības ir

38 — Skat. iepriekš 37. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Lawrie–Blum*, 19.–21. punkts, un Tiesas 1982. gada 23. marta spriedumu lietā 53/81 *Levin*/*Staatssecretaris van Justitie* (*Recueil*, 1035. lpp., 17. punkts).

39 — Skat. iepriekš 49. punktu; skat. arī iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Martínez Sala*, 33. punkts.

beigušās viņu vecuma, darba nespējas vai nodarbinātības citā dalībvalstī dēļ. Tā kā acīmredzami persona šajā lietā izklāstītajā situācijā nav iekļaujama nevienā no šīm kategorijām, Regulas Nr. 1251/70 7. pants nav piemērojams.

75. Līdz ar to uz pirmo jautājumu ir jāatbild noraidoši.

76. Otrkārt, tomēr ir jāpārbauda, vai studentam tādos apstākļos, kādi tiek aplūkoti pamata prāvā, var piemērot spriedumu lietās *Lair*, *Brown*, *Raulin* un *Ninni-Orasche* judikatūru. Šajos spriedumos Tiesa nosprieda, ka citas dalībvalsts pilsonis, kas studē universitātē uzņēmējā valstī un šo studiju rezultātā iegūs profesionālo kvalifikāciju, pēc profesionālās darbības veikšanas šajā valstī ir jāuzskata par tādu, kas ir saglabājis savu darba ņēmēja statusu, ja vien pastāv saikne vai, kā Tiesa to ir nosaukusi, "nepārtrauktība" starp iepriekšējo profesionālo darbību un uzsāktajām studijām [40].

77. Tiesa ir precizējusi, ka šādu nepārtrauktību tomēr nevar pieprasīt, ja imigrants ir kļuvis par bezdarbnieku piespiedu kārtā un situācija darba tirgū viņu piespiež veikt profesionālo pārkvalificēšanos citā darbības nozarē. Šajā sakarā Tiesa ir ņēmusi vērā to, ka nepārtrauktas karjeras mūsdienās ir retākas, nekā tas bija agrāk, un tādēļ profesionālo darbību ik pa brīdim pārtrauc prakses vai pārkvalificēšanās posmi [41].

78. Visbeidzot, Tiesa nepiekrita attiecināt tiesības, kas izriet no darba ņēmēja statusa, uz apstākļiem, kuros pastāv jautājums par ļaunprātīgu izmantošanu. Tāds varētu būt, piemēram, gadījums, ja tiek pierādīts, ka dalībvalsts pilsonis ir ieceļojis citā dalībvalstī tikai tāpēc, lai pēc ļoti īsa profesionālās darbības perioda pieteiktos studentu palīdzības sistēmas atbalstam šajā valstī [42], vai ja ir pierādīts, ka persona ir ieguvusi darba ņēmēja statusu tikai tādēļ, ka tā ir uzņemta universitātē minēto studiju veikšanai. Šādos apstākļos darba tiesiskām attiecībām, kas ir vienīgais pamats tiesībām, kuras rodas no Regulas Nr. 1612/68, ir tikai papildu raksturs attiecībā pret studijām, kuras stipendija finansē [43].

40 — Skat. iepriekš 20. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Lair*, 39. punkts; iepriekš 31. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Brown*, 26. punkts, un iepriekš 11. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Ninni-Orasche*, 35. punkts. Tomēr tas neattiecas uz darba ņēmējiem, kuri pēc profesionālo darbību beigšanas uzņēmējā valstī nolēma atgriezties savā izcelsmes dalībvalstī (kas nav noticis šajā gadījumā). Šajā sakarā skat. iepriekš 12. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Fahmi* un *Amado*, 46. un 47. punkts.

41 — It īpaši skat. iepriekš 20. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Lair*, 37. un 38. punkts, un iepriekš 11. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Ninni-Orasche*, 35. punkts.

42 — Šajā sakarā skat. iepriekš 20. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Lair*, 43. punkts.

43 — Šajā sakarā skat. iepriekš 31. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Brown*, 27. un 28. punkts.

79. Valsts tiesai obligāti ir jāveic faktisko apstākļu pārbaude, lai noteiktu, vai saskaņā ar vairākiem no iepriekš minētās judikatūras izrietošiem kritērijiem prasītāju pamata prāvā var uzskatīt par tādu, kas ir saglabājusi darba ņēmēja statusu pēc savas profesionālās darbības beigšanas [44]. Tomēr Tiesai sniegtā informācija šajā lietā ļauj veikt šādas piezīmes.

80. Pirmkārt, pretēji it īpaši Vācijas valdības norādītajam tas, ka persona ieceļoja uzņēmējā dalībvalstī "galvenokārt studiju nolūkā", kā iesniedzējtiesa pieminēja pirmajā jautājumā, un šādā situācijā turpināja studijas, vienlaicīgi strādājot kā nodarbināta persona, manuprāt, neliedz šādai personai balstīties uz iepriekš minēto judikatūru.

81. Šajā sakarā noteicošais ir tas, vai šī persona faktiski veica būtisku darbu, proti, profesionālo darbību, kas ir faktiska un patiesa, ne tikai pilnīgi mazsvarīga un palīgdarbība, atbilstoši "darba ņēmēja" jēdzienam [45]. Ja ir pierādīts, ka persona objektīvi atbilst šiem nosacījumiem, tad tas, ka vienlaicīgi tā ir jāuzskata arī par studentu, neliedz tai darba ņēmēja statusu un no tā izrietošās tiesības. Tāpat pašai par sevi iespējai, ka galvenais nolūks ir studēt, nevajadzētu ietekmēt tās kā darba ņēmēja klasifikāciju.

82. Šis viedoklis ir precizēts nesenajā Tiesas spriedumā lietā *Payir* u.c. attiecībā uz Asociācijas padomes 1980. gada 19. septembra Lēmuma Nr. 1/80 par asociācijas nodibināšanu 6. panta 1. punktu, kurā Tiesa izskatīja jautājumu par to, vai gadījumos, kad Turcijas pilsoņiem — kuru darbības vispārēji atbilst trijiem šajā pantā izklāstītajiem nosacījumiem — ir *au pair* vai studenta statuss, viņiem ir liegts darba ņēmēja statuss un reģistrācija kā šīs dalībvalsts darba ņēmējiem šī noteikuma izpratnē. Tiesa atbildēja noraidoši, nospriežot, ka attiecīgās personas pilnībā var balstīties uz tiesībām, kuras šis noteikums tām sniedz, ar nosacījumu, ka šajā noteikumā noteiktie objektīvie nosacījumi ir izpildīti,

44 — Šajā sakarā skat. iepriekš 11. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Ninni-Orasche*, 41. punkts.

45 — Skat. iepriekš 68. punktu.

nepastāvot vajadzībai ņemt vērā iemeslus, kādēļ attiecīgai personai vispirms tika piešķirtas tiesības iebraukt valstī vai jebkuri pagaidu ierobežojumi saistībā ar tās tiesībām uz darbu [46].

83. Otrkārt, attiecībā uz nosacījumu, ka pastāv vai nu nepārtrauktība starp darba ņēmēja nodarbinātību un vēlākām studijām, vai attiecīgā persona ir piespiedu kārtā kļuvusi par bezdarbnieku, no Fērštares paskaidrojumiem izriet, ka viņa beidza strādāt 2003. gada otrajā pusē tādēļ, ka viņai bija jākoncentrējas uz studiju pabeigšanu. Šādos apstākļos viņas situāciju, manuprāt, nevar aprakstīt kā piespiedu bezdarbu. Tomēr es piekrītu Komisijai, ka nepārtrauktības kritēriju var atzīt par izpildītu šajā lietā gan no laika, gan no materiālā viedokļa.

84. Šajā sakarā vispirms ir jāatzīmē, ka atalgota praktiskā apmācība pirms 2003. gada otrās puses bija īpašas pamatskolas izglītības nodrošināšana skolniekiem ar uzvedības un/vai psihiskiem traucējumiem, proti, darbība, kura noteikti tās satura ziņā ir saistīta ar viņas pedagoģijas studijām [47].

85. Piemērojot nepārtrauktības kritēriju, ir jāievēro, ka Tiesa jau spriedumā lietā *Lair* [48] atzinusi nepārtrauktu karjeru par retu parādību mūsdienu darba vidē salīdzinājumā ar to, kā bija agrāk. It īpaši no jauniešiem to profesionālās dzīves sākumā vairāku iemeslu dēļ bieži tiek sagaidīta elastība, vai arī darba tirgus nosacījumi to uzspiež saistībā ar izglītību un apmācību, kā arī pirmo darba vietu. Nepārtrauktības prasība tādēļ nebūtu jāinterpretē pārāk šauri, lai novērstu to, ka lielākajai daļai strādājošo studentu tiek liegts izmantot viņu tiesības, kas izriet no Kopienu darba ņēmēja statusa, lai gan viņi jau bija ekonomiski aktīvi un jau ir ienākuši uzņēmējas dalībvalsts darba tirgū.

86. Treškārt, šķiet, ka šajā lietā nav pierādījumu par ļaunprātīgu izmantošanu. It īpaši, ņemot vērā to, ka Fērštere bija vērā ņemamās

46 — Tiesas 2008. gada 24. janvāra spriedums lietā C-294/06 *Payir* u.c. (Krājums, I-203. lpp., 34., 43. un 46. punkts).

47 — Manuprāt nav vajadzības noteikt, vai nepārtrauktība pastāvēja arī attiecībā uz darbu, kas tika veikts pirms praktiskās apmācības, jo šī apmācība pati par sevi katrā ziņā ir faktiska un patiesa darbība, nevis tikai mazsvarīga un palīgdarbība, tādējādi ļaujot Fēršteri klasificēt kā darba ņēmēju.

48 — Skat. iepriekš 77. punktu.

darba tiesiskās attiecībās ilgāk nekā trīs gadus pirms darba beigšanas, nevar apgalvot, ka viņa ieceļoja citā dalībvalstī ar vienīgo nolūku saņemt atbalstu no šīs valsts studentu palīdzības sistēmas [49].

87. Turklāt tiesas sēdē izrādījās, ka Fērštere iebrauca Nīderlandē un uzsāka tur strādāt arī tāpēc, ka viņai bija personīgas attiecības ar Nīderlandes iedzīvotāju. Tas var būt pamatā norādei, ka viņa neieceļoja šajā valstī ar vienīgo mērķi saņemt atbalstu no šīs valsts studentu palīdzības sistēmas [50].

88. Vēl jo vairāk, šķiet, ka nav iemesla pieņemt, ka viņa bija nodarbināta tikai tāpēc, ka viņa bija uzņemta studijām universitātē, kā rezultātā viņas nodarbinātībai tiktu atzīts tikai papildu raksturs salīdzinājumā ar studijām.

89. No visiem iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka Regulas Nr. 1251/70 7. pants nav piemērojams studentam tādā situācija, kāda tiek aplūkota šajā lietā, ja šis students nav iekļaujams nevienā no darba ņēmēju kategorijām, kuras ir uzskaitītas šīs regulas 2. pantā.

90. Tomēr students, kurš ir tādā situācijā, kāda ir šajā tiesvedībā, principā var uzņēmējā dalībvalstī balstīties uz savām tiesībām kā Kopienu darba ņēmējam saskaņā ar Regulas Nr. 1612/68 7. panta 2. punktu saņemt tādas pašas sociālās priekšrocības kā valsts darba ņēmējam, lai saņemtu konkrēto studiju finansējumu. Tomēr valsts tiesai ir jānosaka, vai vairāki iepriekš minētie nosacījumi darba ņēmēja statusa saglabāšanai pēc darba tiesisko attiecību beigšanas šajā lietā faktiski ir izpildīti.

C — *Nediskriminācijas principa saskaņā ar EKL 12. pantu un uzturēšanās prasības saskaņā ar Tiesas spriedumu lietā* Bidar *piemērojamība*

91. Kā tas ir acīmredzams no iepriekš sniegtās atbildes, students tādā situācijā, kāda tiek aplūkota, manuprāt, no sava Kopienu darba

49 — Skat. iepriekš 78. punktu.

50 — Sal. ar iepriekš 11. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Ninni-Orasche*, 47. punkts.

ņēmēja statusa iegūst tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz studiju finansējumu. Tomēr es apskatīšu, pilnībā pakārtoti, 2.–4. jautājumu, kuros tiek jautāts, vai students tādos apstākļos, kādi ir pamatā šai lietai, var veiksmīgi balstīties uz EKL 12. pantu, lai pieprasītu savas tiesības uz studiju finansējumu.

daudziem studentiem vispār pieteikties uz studiju finansējumu.

93. Pēc viņas domām, dalībvalstīm katrā individuālā gadījumā būtu jāizvērtē, vai attiecīgā persona pierāda pietiekamu integrācijas līmeni uzņēmējas dalībvalsts sabiedrībā, ņemot vērā personīgos faktorus.

1) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

92. Fērštere uzskata, ka Direktīva 93/96 nevar aizliegt studentiem viņas situācijā balstīties uz EKL 12. pantu, lai lūgtu studiju finansējumu, jo Līguma noteikumi ir pārāki par direktīvu. Attiecībā uz Tiesas spriedumu lietā *Bidar* [51] viņa apgalvo, ka papildu likumīgas uzturēšanās prasībai laikā, kad tiek iesniegts pieteikums studiju finansējumam, izšķirošais kritērijs ir tas, vai attiecīgā persona ir pietiekami integrējusies uzņēmējas dalībvalsts sabiedrībā, ko nevar vienkārši pielīdzināt konkrētam likumīgas uzturēšanās laikam. Viņa atzīmē attiecībā uz piecu gadu uzturēšanās ilgumu, ka tas ir nozīmīgi ilgāks nekā trīs gadi, kuri tika atzīti spriedumā lietā *Bidar*, un liedz iespēju

94. Komisija aplūko 2.–5. jautājumu, tikai apsverot iespēju, ka Tiesa nepiekrīt tās viedoklim, ka Fērštere kā Kopienu darba ņēmēja var balstīties uz EKL 39. pantu un Regulas Nr. 1612/68 7. pantu. Tā vispirms norāda, ka šī lieta ir jāvērtē, ņemot vērā Kopienu tiesības, kas ir piemērojamas faktisko apstākļu laikā, proti, EKL 12. pantu un EKL 18. pantu, Direktīvu 93/96 un 1990. gada 28. jūnija Direktīvu 90/364/EK par tiesībām uz dzīvesvietu [uzturēšanās tiesībām] [52]. Savukārt Direktīva 2004/38 nav piemērojama.

51 — Iepriekš minēts 2. zemsvītras piezīmē.

52 — OV L 180, 26. lpp.

95. Lai gan Komisija principā piekrīt Fēršterei, tā tiesas sēdē paskaidroja, ka Direktīva 93/96 aizliedz personai, kas iegūst savas uzturēšanās tiesības tikai no šīs direktīvas un nevis no citiem Kopienu tiesību noteikumiem, veiksmīgi balstīties uz EKL 12. pantu, lai lūgtu studiju finansējumu, kā tas ir acīmredzams arī no sprieduma lietā *Bidar*. Savukārt, ekonomiski neaktīvs Eiropas Savienības pilsonis, kas ir likumīgi uzturējies uzņēmējā dalībvalstī konkrētu laika posmu Direktīvas 90/364 izpratnē vai kuram ir uzturēšanās atļauja, var veiksmīgi atsaukties uz EKL 12. pantu.

96. Līdz ar to pašu piecu gadu uzturēšanās prasību, kā to piemēro Nīderlandes valdība, nevar uzskatīt par diskriminējošu, jo tiek pieņemts, ka uzņēmējas dalībvalsts rezidenti, kas parasti ir dzīvojuši šajā valstī visu mūžu, izpilda konkrētas integrācijas pakāpes kritēriju.

97. Pēc Komisijas domām, uzturēšanās prasību attiecībā uz Fēršteri tomēr ir jāpiemēro ne tik absolūtā veidā, kā to ir ieteikušas dalībvalstis. Atkarībā no apstākļiem jāņem vērā citi kritēriji, lai noteiktu integrācijas pakāpi, piemēram, vai attiecīgā persona ir dzimusi tuvu pie valsts robežas vai jau ir strādājusi uzņēmējā dalībvalstī. Tā uzsver, ka atbilstoši Direktīvas 2004/38 37. pantam dalībvalstis var brīvi izmantot labvēlīgākus kritērijus nekā piecu gadu uzturēšanās, ko nosaka šīs direktīvas 24. panta 2. punkts, lai gan tā piekrīt, ka tas nav viņu pienākums.

98. Visas valdības, kas ir iesniegušas apsvērumus šajā tiesvedībā, būtībā piekrīt, lai gan pamatojoties uz nedaudz atšķirīgiem argumentiem, ka uz iesniegtajiem jautājumiem būtu jāatbild tādējādi, ka students tādā faktiskā situācijā, kāda ir šajā lietā, nevar veiksmīgi balstīties uz EKL 12. pantu, lai lūgtu studiju pabalstu.

99. Attiecībā uz Direktīvu 93/96 Nīderlandes, Beļģijas un Dānijas valdības apgalvo, ka saskaņā ar spriedumu lietā *Bidar* ir jānošķir personas, kas pārceļas uz citu dalībvalsti ar galveno mērķi studēt tajā, no personām, kas iekārtojas uz dzīvi citā dalībvalstī citu iemeslu

dēļ un vēlāk nolemj uzsākt studijas. Uz pirmo studentu kategoriju attiecas Direktīva 93/96, kas neļauj tiem balstīties uz EKL 12. pantu, lai saņemtu studiju pabalstu, bet otrajai kategorijai ir tiesības saskaņā ar šo pantu uz vienlīdzīgu attieksmi šajā sakarā. Nīderlandes, Dānijas un Zviedrijas valdības uzskata, ka citu starpā Direktīvas 93/96 3. pants, kas nepieļauj piešķirt stipendiju uzturēšanās izdevumu segšanai, ir ierobežojoša noteikuma vai ierobežojuma EKL 18. panta 1. punkta izpratnē piemērs. Austrijas valdība savukārt uzskata, ka direktīva principā neliedz studentiem balstīties uz EKL 12. pantu saistībā ar tiesībām uz stipendiju uzturēšanās izdevumu segšanai.

100. Valdības būtībā piekrīt, ka dalībvalstīm nav liegts uz šādu stipendiju attiecināt piecu gadu uzturēšanās prasību, kas tiek aplūkota šajā lietā, kas ir skaidrs un pietiekams kritērijs, vai pastāvīgās uzturēšanās atļaujas esamību. Vēl jo vairāk, pastāv vienprātība par to, ka nav pienākuma veikt īpašu integrācijas attiecīgajā sabiedrībā novērtējumu individuālos gadījumos vai izmantot citu kritēriju, kas nav uzturēšanās ilgums, lai gan dalībvalstis var brīvi to darīt un tās var piešķirt atbalstu, balstoties uz vieglākiem nosacījumiem, ja tās vēlas.

101. Šajā sakarā vairākums valdību ir balstījušās uz Direktīvu 2004/38, it īpaši uz tās 24. panta 2. punktu kopā ar 16. panta 1. punktu, kā arī 37. pantu, vienlaikus atzīstot, ka šī direktīva nav piemērojama šajā lietā *ratione temporis*. Vairākas dalībvalstis arī ir uzsvērušas plašo rīcības brīvību, kas viņām ir piešķirta attiecībā uz sociālās palīdzības pabalstiem.

102. It īpaši Nīderlandes un Apvienotās Karalistes valdības norāda arī uz to, ka, kā Tiesa norādīja spriedumā lietā *Bidar*[53], dāsnākas stipendijas studentu pabalstiem var radīt nepamatotu finansiālo slogu dalībvalstīm, ņemot vērā ārvalstu studentu skaitu. Tam varētu būt ietekme arī uz vispārējo piešķirtā atbalsta līmeni. Vairākas valdības tāpat norāda, ka individuālās integrācijas pakāpes novērtēšana būtu vai nu neiespējama no administratīvā viedokļa, vai, kā uzskata Vācijas valdība, būtu nesaderīga ar tiesiskās drošības un tiesiskuma principiem.

53 — Iepriekš minēts 2. zemsvītras piezīmē.

2) Vērtējums

103. Šeit aplūkojamos jautājumus būtībā var sadalīt divās grupās. Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, pirmkārt, vai students tādā situācijā, kāda ir pamata lietā, principā var balstīties, ņemot vērā spriedumu lietā *Bidar*, uz EKL 12. pantu attiecībā uz tādu atbalstu studentiem uzturēšanās izdevumu segšanai, kāds ir aplūkojamais studiju finansējums. Ja var, tad tiesa, otrkārt, atsaucas uz Nīderlandes tiesību normu, saskaņā ar kuru studiju finansējuma piešķiršana ir atkarīga tikai no piecu gadu uzturēšanās nosacījuma izpildes, un jautā, ar kādiem nosacījumiem tādam studentam faktiski var būt tiesības uz studiju finansējumu, pamatojoties uz šo pantu. Lai gan uz šiem jautājumiem lielākoties var atbildēt, atsaucoties uz spriedumu lietā *Bidar* un tajā minēto judikatūru, šo judikatūru konkrētos aspektos ir jākvalificē, ņemot vērā aplūkojamās lietas apstākļus.

104. Atbilstoši Tiesas pastāvīgajai judikatūrai, kas ir apkopota spriedumā lietā *Bidar*, Eiropas Savienības pilsonis, kas likumīgi uzturas uzņēmējas dalībvalsts teritorijā, var balstīties uz EKL 12. pantu visās situācijās, uz kurām attiecas Kopienu tiesību *ratione materiae* [54].

105. Tāpat patstāvīgajā judikatūrā ir noteikts, ka šādas situācijas ir arī tās, kurās ir runa par Līgumā garantēto pamatbrīvību izmantošanu, un tās, kurās runa ir par pārvietošanās un uzturēšanās tiesību dalībvalstu teritorijā izmantošanu, ko piešķir EKL 18. pants [55].

106. Turklāt Tiesa ir uzsvērusi, ka Līguma tekstā nav noteikumu par to, ka Eiropas Savienības pilsoņiem studentiem, kad tie pārceļas uz citu dalībvalsti studiju nolūkā, zūd Līguma piešķirtās tiesības Eiropas Savienības pilsoņiem [56].

107. Vēl jo vairāk, kā Tiesa jau ir nospriedusi spriedumā lietā *D'Hoop*, dalībvalsts pilsonis, kurš pārceļas uz citu dalībvalsti un tajā saņem pamatskolas izglītību, izmanto savas tiesības uz brīvu pārvietošanos, ko garantē EKL 18. pants [57].

108. Visbeidzot, attiecībā uz sociālās palīdzības pabalstiem Tiesa spriedumā lietā *Bidar* atgādināja, ka Eiropas Savienības pilsonis, kas

54 — Skat. iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Bidar*, 32. punkts; iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Martínez Sala*, 63. punkts, un iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Grzelczyk*, 32. punkts.

55 — Iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Bidar*, 32. punkts; Tiesas 1998. gada 24. novembra spriedums lietā C-274/96 *Bickel* un *Franz* (*Recueil*, I-7637. lpp., 15. un 16. punkts); iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Grzelczyk*, 33. punkts; iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Garcia Avello*, 22. un 23. punkts, un iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Morgan* un *Bucher*, 23. punkts.

56 — Iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Bidar*, 34. punkts, un iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Grzelczyk*, 35. punkts.

57 — Tiesas 2002. gada 11. jūlija spriedums lietā C-224/98 *D'Hoop* (*Recueil*, I-6191. lpp., 29.–34. punkts).

nav ekonomiski aktīvs, var balstīties uz EKL 12. panta pirmo daļu, ja tas ir likumīgi uzturējies uzņēmējā dalībvalstī konkrētu laika periodu vai ja tam ir uzturēšanās atļauja [58].

109. Šajā lietā tāda Eiropas Savienības pilsone kā Fērštere, kas dodas uz citu dalībvalsti un veic tajā profesionālo darbību un studē, neapšaubāmi izmanto savas tiesības uz brīvu pārvietošanos un uzturēšanos citā dalībvalstī saskaņā ar EKL 18. pantu. Turklāt netiek apstrīdēts, ka Fērštere vienmēr ir likumīgi uzturējusies Nīderlandē kopš viņas studiju sākuma, ieskaitot 2003. gada otro pusi.

110. Līdz ar to Eiropas Savienības pilsonis Fēršteres situācijā principā var balstīties uz EKL 12. pantu visās situācijās, uz kurām attiecas Kopienu tiesības.

111. Šajā sakarā Tiesa spriedumā lietā *Bidar* nosprieda, ka pretēji agrākajai judikatūrai lietās *Brown* un *Lair* [59] un ņemot vērā Kopienu tiesību attīstību kopš to laika, atbalsts — subsidēta kredīta vai stipendijas veidā —, kas tiek sniegts studentiem, kuri likumīgi uzturas uzņēmējā dalībvalstī, lai segtu uzturēšanās izdevumus, atrodas Līguma piemērošanas jomā, lai aizliegtu diskrimināciju, kas ir izklāstīta EKL 12. panta pirmajā daļā [60].

112. Ņemot vērā iepriekš minēto, vismaz pagaidām var secināt, ka tāds students kā tiek aplūkots šajā lietā, kas ir likumīgi uzturējies konkrētu laika periodu uzņēmējā dalībvalstī, principā ar konkrētiem turpmākiem nosacījumiem, kas tiks apskatīti vēlāk, var balstīties uz EKL 12. pantu, lai lūgtu piešķirt tādu studiju finansējumu, kāds ir šajā lietā.

113. Tomēr gan rīkojumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu, gan lietas dalībnieku iesniegtajos apsvērumos parādās neskaidrība par Direktīvas 93/96 ietekmi uz šādu secinājumu un par to, cik nozīmīgi ir tas, ka persona ieceļo citā dalībvalstī "galvenokārt" studēšanas nolūkā. It īpaši ir ticis norādīts, ka šo lietu ir jānošķir no lietas *Bidar*, jo prasītājs tajā

58 — Šajā sakarā skat. iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Bidar*, 37. punkts; iepriekš 24. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Martínez Sala*, 24. punkts, un iepriekš 15. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Trojani*, 43. punkts.

59 — Skat. iepriekš 20. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Lair*, 15. punkts, un iepriekš 31. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Brown*, 18. punkts.

60 — It īpaši skat. šī sprieduma 42. un 48. punktu (minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē).

lietā neieceļoja Apvienotajā Karalistē ar galveno mērķi studēt šajā valstī un ieguva savas tiesības no EKL 18. panta un Direktīvas 90/364, nevis no Direktīvas 93/96.

114. Patiešām, Tiesa spriedumā lietā *Bidar* nosprieda, ka Direktīvas 93/96 3. pants neliedz dalībvalsts pilsonim, kas saskaņā ar EKL 18. pantu un Direktīvu 90/364 likumīgi uzturas citas dalībvalsts teritorijā, savas uzturēšanās šajā valstī laikā balstīties uz EKL 12. panta pirmajā daļā noteikto vienlīdzīgas attieksmes pamatprincipu. [61]

115. Tomēr es nedomāju, ka no tā izriet, ka šis princips nebūtu piemērojams personai, kas saņem uzturēšanās tiesības no Direktīvas 93/96. Tiesa vienmēr kopš sprieduma lietā *Baumbast* un *R* ir uzskatījusi, ka Eiropas Savienības pilsoņi jebkurā gadījumā var iegūt savas uzturēšanās tiesības citas dalībvalsts teritorijā tieši no EKL 18. panta 1. punkta [62].

116. Šajā pantā uzturēšanās tiesībām ir noteikti ierobežojumi un nosacījumi, ko nosaka Līgums un pasākumi, kas ir pieņemti tā īstenošanai. Šādi ierobežojumi un nosacījumi attiecībā uz nodarbinātām personām ir noteikti, piemēram, Padomes Direktīvā 68/360/EK [63], attiecībā uz studentiem — Direktīvā 93/96, un attiecībā uz dalībvalsts pilsoņiem, kuriem nav uzturēšanās tiesību saskaņā ar citiem Kopienu tiesību noteikumiem — Direktīvā 90/364 [64].

117. Tomēr no sprieduma lietā *Grzelczyk* un jo vairāk no sprieduma lietā *Trojani* ir skaidrs, ka Tiesa nošķir uzturēšanās tiesības un nosacījumus, kas uz tām attiecas, no Eiropas Savienības pilsoņa iespējām balstīties uz vienlīdzīgas attieksmes principu, kas ir noteikts EKL 12. pantā, piemēram, pieprasot sociālos pabalstus. Tā rezultātā dalībvalstis var uz uzturēšanās tiesībām attiecināt nosacījumus un ierobežojumus, kas noteikti dažādās direktīvās par uzturēšanās tiesībām, bet ja un tik ilgi, kamēr Eiropas Savienības pilsonis likumīgi uzturas attiecīgajā uzņēmējā dalībvalstī atbilstoši Kopienu tiesībām vai valsts tiesībām, kā tas ir Trojani [65] gadījumā,

61 — Sprieduma 46. punktā (minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē).

62 — Minēts iepriekš 23. zemsvītras piezīmē, 84. punkts.

63 — 1968. gada 15. oktobra Direktīva par ierobežojumu atcelšanu attiecībā uz dalībvalstu darba ņēmēju un viņu ģimeņu pārvietošanos un dzīvesvietu [uzturēšanos] Kopienā (OV L 257, 13. lpp.).

64 — Skat. šajā sakarā arī Tiesas 2006. gada 23. marta spriedumu lietā C-408/03 Komisija/Beļģija (Krājums, I-2647. lpp., 65. punkts).

65 — Skat. šajā sakarā iepriekš 15. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Trojani*, 37. punkts.

šim Eiropas Savienības pilsonim jāsaņem vienlīdzīga attieksme. Līdz ar to vienīgā iespēja dalībvalstij izvairīties no pabalsta piešķiršanas ir pārtraukt Eiropas Savienības pilsoņa uzturēšanos tajā [66].

118. Tādējādi šajā judikatūrā ir ieteikts, kas ir apstrīdami, ka sekundārajās Kopienu tiesībās noteiktie uzturēšanās tiesību nosacījumi un ierobežojumi EKL 18. panta 1. punktā ietvertās atsauces dēļ ir jāuzskata par sava veida *lex specialis* attiecībā uz šo pantu, bet ne attiecībā uz EKL 12. pantu.

119. Turklāt Tiesa jau ir nospriedusi spriedumā lietā *Grzelczyk*, ka, lai gan Direktīvas 93/96 3. pants skaidri parāda, ka direktīva studentiem, kam ir piešķirtas uzturēšanās tiesības, nerada tiesības saņemt stipendiju uzturēšanās izdevumu segšanai no uzņēmējas dalībvalsts, direktīvā nav noteikumu, kas liegtu personām, uz kurām tā attiecas, saņemt sociālās palīdzības pabalstus [67].

120. Citiem vārdiem sakot, pat ja Direktīva 93/96 nenodrošina tiesības uz atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai, tādas tiesības tik un tā var attiekties uz studentiem, uz kuriem šī direktīva attiecas saskaņā ar citiem Kopienu tiesību noteikumiem, piemēram, EKL 12. pantu.

121. Attiecībā uz jautājumu par studentu pamata tiesvedībā, kurš ieceļo valstī "galvenokārt studiju nolūkā", pati iesniedzējtiesa ir norādījusi, ka ir ļoti grūti noteikt nolūku, ar kuru persona ieceļo uzņēmējā dalībvalstī. Turklāt šāds nolūks nav izšķirošais attiecībā uz Direktīvas 93/96 piemērojamību. Tādēļ tam nav nozīmes šajā kontekstā.

122. No iepriekš minētā izriet, ka Direktīvas 93/96 3. pants neliedz dalībvalsts pilsonim, kurš likumīgi uzturas citas dalībvalsts teritorijā, šīs uzturēšanās laikā balstīties uz vienlīdzīgas attieksmes pamatprincipu, kas ir noteikts EKL 12. panta pirmajā daļā, lai uzņēmējā dalībvalstī pieteiktos tādam studiju finansējumam, kāds tiek aplūkots pamata tiesvedībā, pat ja tā uzturēšanās tiesības balstās uz šo direktīvu.

123. Tomēr attiecībā uz 3. jautājuma b), c) un d) punktiem un 4. jautājumu vēl ir jāpārbauda, vai ar šo pantu dalībvalstij ir atļauts ierobežot tiesības citas dalībvalsts pilsoņiem uz šādu

66 — Skat. šajā sakarā iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Grzelczyk*, 37.–42. punkts, un iepriekš 15. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Trojani*, it īpaši 36., 37. un 43.–46. punkts; sal. arī ar iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Bidar*, 36. un 47. punkts.

67 — Skat. iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Grzelczyk*, 39. punkts.

studiju finansējumu ar nosacījumu par piecu gadu uzturēšanās prasības izpildi.

124. No sprieduma lietā *Bidar* ir redzams, ka, lai gan dalībvalstij, organizējot un piemērojot savu sociālās palīdzības sistēmu, ir jāparāda zināma solidaritātes pakāpe ar citas dalībvalsts pilsoņiem, dalībvalstij ir atļauts nodrošināt, ka atbalsta piešķiršana uzturēšanās izdevumu segšanai studentiem no citām dalībvalstīm nekļūst par nepamatotu slogu, kuram varētu būt ietekme uz vispārējo atbalsta līmeni, ko šī valsts var piešķirt [68].

125. Kā Tiesa nosprieda minētajā spriedumā, tādēļ ir leģitīmi, ka dalībvalsts piešķir atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai tikai tiem studentiem, kas ir pierādījuši zināmu integrācijas pakāpi šīs valsts sabiedrībā [69].

126. Tomēr Tiesa skaidri noteica, ka dalībvalsts nevar pieprasīt studentiem pierādīt saikni ar tās darba tirgu [70]; šādu prasību Tiesa ir uzskatījusi par likumīgu vairākos gadījumos saistībā ar sociāliem pabalstiem [71].

127. Tiesa spriedumā lietā *Bidar* nosprieda, ka nosacījuma par pietiekamu integrācijas pakāpi sabiedrībā izpildi var noteikt, ja tiek konstatēts, ka attiecīgais students ir dzīvojis uzņēmējā dalībvalstī zināmu laika posmu. Tā piekrita, ka prasība par triju gadu uzturēšanos, kas ir noteikta aplūkojamos valsts tiesību aktos, tajā lietā bija atbilstošs laika periods [72].

128. Šajā lietā rodas jautājums, vai saskaņā ar šo spriedumu piecu gadu uzturēšanās prasības mērķis ir nodrošināt, ka persona, kas piesakās atbalstam, ir pierādījusi zināmu integrācijas pakāpi sabiedrībā. Kā ir uzsvērušas vairākas valdības savos apsvērumos,

68 — Šī sprieduma 56. punkts (minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē) ar atsauci uz iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Grzelczyk*, 44. punkts.

69 — Šī sprieduma 57. punkts. Skat. šajā sakarā arī iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Morgan* un *Bucher*, 43. punkts; attiecībā uz šo kritēriju pensiju sakarā, kas tiek piešķirtas civiliedzīvotājiem, kuri ir kara vai represiju upuri, skat. arī Tiesas 2006. gada 26. oktobra spriedumu lietā C-192/05 *Tas-Hagen* un *Tas* (Krājums, I-10451. lpp., 34. punkts) un Tiesas 2008. gada 22. maija spriedumu lietā C-499/06 *Nerkowska* (Krājums, I-3993. lpp., 37. punkts).

70 — Iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Bidar*, 58. punkts.

71 — Skat., piemēram, iepriekš 57. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *D'Hoop*, 38. punkts, un iepriekš 16. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Collins*, 67. punkts.

72 — Šajā sakarā skat. sprieduma 59.–61. punktu (minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē).

dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz izmantojamiem kritērijiem, lai novērtētu saiknes ar sabiedrību pakāpi, sakarā ar tādu sociālo priekšrocību, kāds ir studiju finansējums pamata tiesvedībā. Tomēr tām joprojām ir jāievēro Kopienu tiesību noteiktās robežas, it īpaši samērīguma princips [73].

129. Dalībvalstīm acīmredzami ir atļauts piemērot vispārējos nosacījumus, kas nepieprasa tālāku individuālu novērtējumu, piemēram, trīs gadu uzturēšanās prasību, kas tiek aplūkota spriedumā lietā *Bidar*. Tomēr Tiesas judikatūrā arī tiek norādīts, ka šis nosacījums nevar būt piemērojams tik plaši, ka tas sistemātiski liedz studentiem neatkarīgi no viņu faktiskās integrācijas sabiedrībā pakāpes iespēju studēt ar tādiem pašiem nosacījumiem kā uzņēmējas dalībvalsts pilsoņiem. Citiem vārdiem, izmantotajam kritērijam tomēr jābūt norādošam attiecībā uz integrācijas sabiedrībā pakāpi [74].

130. Manuprāt, tā nav gadījumā ar piecu gadu uzturēšanās prasību, jo saprātīgi var pieņemt, ka zināms skaits studentu jau izveidojuši būtisku integrācijas pakāpi sabiedrībā labu laiku pirms šī laika posma beigām. It īpaši tas ir to studentu gadījumā, kuri tāpat kā Fērštere ir veikuši ari profesionālo darbību uzņēmējā dalībvalstī papildus studijām. Kā norāda Fērštere, piecu gadu uzturēšanās prasība var liegt studentiem, kas izmanto savas tiesības pārcelties uz citu dalībvalsti un tajā studēt, izmantot savas kā Eiropas Savienības pilsoņu tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi attiecība uz studiju pabalstiem, neskatoties uz faktisko saikni, kura tiem varētu būt ar uzņēmējas valsts sabiedrību. Manuprāt to nevar uzskatīt par samērīgu.

131. Patiešām, Direktīva 2004/38 nenosaka dalībvalstīm pienākumu piešķirt atbalstu studijām pirms uzturēšanās tiesību saņemšanas un tādējādi pirms piecu gadu termiņa beigām. Tomēr, neskatoties uz to, ka šī direktīva nav piemērojama šīs lietas faktiskajiem apstākļiem, tā nevar atkāpties no prasībām, kuras izriet no EKL 12. panta un vispārējā samērīguma principa.

73 — Šajā sakarā skat. iepriekš 69. zemsvītras piezīmē minētos spriedumus lietās *Nerkowska*, 38. punkts, *Tas-Hagen* un *Tas*, 36. punkts; iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Morgan* un *Bucher*, 46. punkts, un Tiesas 2007. gada 11. septembra spriedumu lietā C-76/05 *Schwarz* un *Gootjes-Schwarz* (Krājums, I-6849. lpp., 79. punkts).

74 — Šajā sakarā skat. argumentus iepriekš 2. zemsvītras piezīmē minētajā spriedumā lietā *Bidar*, 61. un 62. punkts, attiecībā uz prasību, ka studentam jābūt iekārtotam uz dzīvi uzņēmējā dalībvalstī, un iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Morgan* un *Bucher*, 46. punkts.

132. Drīzāk piecu gadu pastāvīga uzturēšanās uzņēmējā dalībvalstī iezīmē ārējo robežu, kuras ietvaros joprojām ir iespējams iebilst, ka students, kas studē citā dalībvalstī, nav pierādījis pietiekamu integrācijas pakāpi šīs valsts sabiedrībā, lai uz viņu attiektos vienlīdzīga attieksme, kas noteikta EKL 12. pantā, attiecībā uz tādām sociālām priekšrocībām kā stipendija uzturēšanās izdevumu segšanai.

133. Ja students jau ir uzturējies uzņēmējā dalībvalstī trīs gadus, kā tas ir šajā lietā, šķistu nesamērīgi, kaut arī pieci gadi nav pagājuši, atteikt studiju finansējumu, ja students var sniegt saprātīgu pierādījumu, ka viņš vai viņa jau ir būtiski integrējies uzņēmējas dalībvalsts sabiedrībā.

134. Visbeidzot, es neuzskatu, ka iepriekš minētos argumentus varētu ietekmēt tas, ka uzturēšanās prasība tiek noteikta tikai citu dalībvalstu pilsoņiem. Kā norādīja Komisija, ir leģitīmi pieņemt, ka dalībvalsts pilsoņiem ir patiesa saikne ar šīs valsts sabiedrību.

135. Tādējādi atbildei uz 3. jautājuma b), c) un d) punktu un 4. jautājumu ir jābūt tādai, ka EKL 12. pants kopā ar samērīguma principu neļauj dalībvalstij atteikt studiju finansējumu, kāds ir šajā lietā, ekonomiski neaktīvam studentam no citas dalībvalsts, kurš jau ir likumīgi uzturējies uzņēmējā dalībvalstī trīs gadus, tikai tāpēc, ka tas neuzturas uzņēmējā dalībvalstī piecus gadus pirms attiecīgā studiju perioda, ja citi faktori, kurus ar atbilstošiem līdzekļiem pierāda students, norāda uz būtisku integrācijas pakāpi uzņēmējas dalībvalsts sabiedrībā.

D — *Piektais jautājums par tiesisko drošību*

1) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

136. Fērštere apgalvo, ka gan apstrīdētais rīkojums par atmaksu, gan viņas apelācijas

sūdzība par to ir formulēta pirms 2005. gada 9. maija *Beleidsregel*. Tiesiskās drošības principam un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 6. pantam pretrunā ir pieņemt normas, kas ierobežo viņas tiesības pēc tam, kad viņa ir atsaukusies uz EKL 12. pantu [75].

137. Tādā pašā veidā Komisija piedāvā atbildēt uz 5. jautājumu noraidoši, norādot, ka valsts tiesai, interpretējot savas valsts tiesības, ir jāņem vērā vispārējie tiesību principi, it īpaši tiesiskās drošības princips un atpakaļejoša spēka neesamības princips.

138. Savukārt Vācijas, Austrijas un Nīderlandes valdības apgalvo, ka, ja Tiesas spriedums atļauj personām ar atpakaļejošu spēku no EKL 12. panta iegūt vairāk tiesību, nekā tām bija iepriekš, tad prasības attiecībā uz šo laika posmu pagātnē var piemērot, izpildot šo spriedumu. Pēc Nīderlandes valdības domām, tas ir saderīgi ar spriedumu lietā *Collins* [76].

2) Vērtējums

139. Es apskatīšu piekto jautājumu pabeigtības dēļ, neskatoties uz atbildēm, kas ir ieteiktas uz iepriekšējiem jautājumiem. No rīkojuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu ir redzams, ka iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai tiesiskās drošības princips, kā tas ir piemērots spriedumā lietā *Collins*, aizliedz Nīderlandes valsts iestādēm atteikt studiju finansējumu par 2003. gada otro pusi, pamatojoties uz 2005. gada 9. maija *Beleidsregel* ietverto uzturēšanās ilguma prasību, kas ir pieņemta pēc sprieduma lietā *Bidar*, ja šādā politikas normā ir noteiktas plašākas tiesības — šajā gadījumā plašāka piekļuve studiju stipendijām — nekā iepriekš. Studiju finansējums iepriekš tika piešķirts tikai studentiem, kam tas pienācās saskaņā ar EKL 39. pantu vai EKL 43. pantu.

75 — Viņa atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1994. gada 9. decembra spriedumu lietā *Stran Greek Refineries* un *Stratis Andreadis* pret Grieķiju (A sērija, Nr. 301-B).

76 — Iepriekš minēts 16. zemsvītras piezīmē.

140. Tiesiskās drošības princips ir Kopienu tiesību pamatprincips, kurš Kopienu tiesību jomā paredz, ka dalībvalstu normām jābūt skaidrām un precīzām, lai indivīdi nešaubīgi var pārliecināties par savam tiesībām un pienākumiem. Tā mērķis ir nodrošināt, lai Kopienu tiesību regulētās situācijas un tiesiskās attiecības būtu paredzamas [77]. Attiecīgi spriedumā lietā *Collins* Tiesa noteica, ka valsts iestādēm jāpiemēro uzturēšanās prasība, pamatojoties uz skaidru kritēriju, kas ir zināms iepriekš [78].

141. Tomēr Tiesas judikatūrā ir arī norādīts, ka ir nozīme tam, vai aplūkojamai normai ir pozitīva vai negatīva ietekme uz indivīdiem. Gadījumā, kad ar normām nosaka pienākumus indivīdiem, īpaši liela nozīme ir tam, ka tiek ievērotas prasības, kuras izriet no tiesiskās drošības un indivīda aizsardzības principa [79].

142. Attiecīgi tiesiskās drošības un indivīda aizsardzības principi, manuprāt, neļauj piemērot normu ar atpakaļejošu spēku tiktāl, ka šāda piemērošana rada attiecīgajam indivīdam mazāk izdevīgu tiesisku situāciju [80].

143. Tātad uz piekto jautājumu ir jāatbild tādējādi, ka tiesiskās drošības princips neaizliedz dalībvalstīm piemērot tādu normu kā 2005. gada 9. maija *Beleidsregel* attiecībā uz laika posmiem pagātnē, ja šāda piemērošana rada attiecīgajam indivīdam labvēlīgāku tiesisko situāciju.

77 — Šajā sakarā skat. Tiesas 1988. gada 21. jūnija spriedumu lietā 257/86 Komisija/Itālija (*Recueil*, 3249. lpp., 12. punkts) un Tiesas 2005. gada 14. aprīļa spriedumu lietā C-110/03 Beļģija/Komisija (Krājums, I-2801. lpp., 30. punkts).

78 — Iepriekš minēts 16. zemsvītras piezīmē, 72. punkts.

79 — Šajā sakarā skat. Tiesas 1987. gada 15. decembra spriedumu lietā 239/86 Īrija/Komisija (*Recueil*, 5271. lpp., 17. punkts); 1996. gada 13. februāra spriedumu lietā C-143/93 *Gebroeders van Es Douane Agenten/Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen* (*Recueil*, I-431. lpp., 27. punkts) un Tiesas 2005. gada 7. jūnija spriedumu lietā C-17/03 *VEMW* u.c. (Krājums, I-4983. lpp., 80. punkts).

80 — Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, uz kuru pamatojas Fērštere un kurš ir minēts 75. zemsvītras piezīmē, kurā tiesa nosprieda, ka ir noticis Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 6. panta 1. punkta pārkāpums, manuprāt, nav nozīmīgs šajā lietā, jo tas attiecas uz iejaukšanās formu ar tiesību aktiem, spriežot tiesu, kas ir paredzēta, lai ietekmētu strīda juridisko iznākumu (skat. šī sprieduma 49. un 50. punktu).

V — Secinājumi

144. Tādēļ es piedāvāju Tiesai atbildēt uz iesniegtajiem jautājumiem šādi:

— Komisijas 1970. gada 29. jūnija Regulas (EEK) Nr. 1251/70 par darba ņēmēju tiesībām palikt kādā dalībvalstī pēc tam, kad darba attiecības šajā valstī beigušās, 7. pants nav piemērojams studentam tādā situācijā, kāda tiek aplūkota šajā lietā, ja šis students nav iekļaujams nevienā no darba ņēmēju kategorijām, kuras ir uzskaitītas šīs regulas 2. pantā;

— students, kurš ir tādā situācijā, kāda ir šajā tiesvedībā, principā var balstīties uzņēmējā dalībvalstī uz savām tiesībām kā Kopienu darba ņēmējs saskaņā ar Padomes 1968. gada 15. oktobra Regulas (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā 7. panta 2. punktu saņemt tādas pašas sociālās priekšrocības kā valsts darba ņēmējs, lai saņemtu konkrēto studiju finansējumu. Tomēr valsts tiesai ir jānosaka, vai vairāki iepriekš minētie nosacījumi darba ņēmēja statusa saglabāšanai pēc darba tiesisko attiecību izbeigšanas šajā lietā faktiski ir izpildīti;

— Padomes 1993. gada 29. oktobra Direktīvas 93/96/EEK par studentu uzturēšanās tiesībām 3. pants neliedz dalībvalsts pilsonim, kurš likumīgi uzturas citas dalībvalsts teritorijā, balstīties uz vienlīdzīgas attieksmes pamatprincipu, kas ir noteikts EKL 12. panta pirmajā daļā, lai uzņēmējā dalībvalstī pieteiktos tādam studiju finansējumam, kāds tiek aplūkots pamata tiesvedībā, pat ja tā uzturēšanās tiesības balstās uz šo direktīvu;

— EKL 12. pants kopā ar samērīguma principu neļauj dalībvalstij atteikt studiju finansējumu, kāds ir šajā lietā, ekonomiski neaktīvam studentam no citas dalībvalsts, kurš uzņēmējā dalībvalstī likumīgi uzturas jau trīs gadus, tikai tāpēc, ka tas neuzturas uzņēmējā dalībvalstī piecus gadus pirms attiecīgā studiju perioda, ja citi faktori, kurus ar atbilstošiem līdzekļiem pierāda students, norāda uz būtisku integrācijas pakāpi uzņēmējas dalībvalsts sabiedrībā;

— tiesiskās drošības princips neaizliedz dalībvalstīm piemērot tādu normu kā 2005. gada 9. maija *Beleidsregel* attiecībā uz laika posmiem pagātnē, ja šāda piemērošana rada attiecīgajam indivīdam labvēlīgāku tiesisko situāciju.